

geschiedt de
ker tijdelijk
kapel. En
Luthersche
kerpel alwij-
t z niet op

et, heel deze
alleen maar
kerkgebouw.
reken' een-
wyl, als er
is de tweede
iken niet be-

dat zelfs in
erde kerken,
te meest vast
in één predi-
bouw slechts
gehele cijfer
alijken, dan
stelsel van
ereformeerde
in de Gere-
neel in Neder-
de grootere
ield, in niet
Christelijke

lf nog geen
Het vieren
or aanzitting
is het schier
nen voor den
en zeer klein
en in Neder-
oek maar
zults te ver-
n gemeenlijk
De welk wint
merking over
stelsel van
deeling' be-
aan ons Ne-
eld te onte-
gewoonte is,
ders kunnen
zijn.

ziet dan zijn
iet dan zijn
t ia.

eer we ver-
het duidelijk
dat hetgeen
otterdam, te
niet is dan
ring op den
matia en in
in regel, dat
heeft en zijn
ijn gemeente
n hij alleen,
en ambtge-
t hij aan een
de daar ge-
verbonden is,
in het van
aan, bestaat
caigde Pres-
a stelsel als

te noemen,
kte niet rond
toos in den

et De Witt

de predikers

zeggen, dat
het kerspel-
drijver van

ld, wat onze
el, dat ook
en, te laten
die zij van
oesterden in

a een ge-
de orde is,
echt Pelag-
denzelfde
artelijk voor
en wil vrij

iets spreekt,
Pelagian-
bestaat voor
ezelfde toe-
hij voor u

anders dan
el soms in
ongeval dat
onen?
redeneeren
vraagd.

ping?

onzent de
n den dienst
ven had aan

miging, de
niet, maar

f daar een
d, soms een
voelde. Die
leid in een
in was dat
Indie gaan.
troudering
Criticke ont-

eerde krie-
te, dat de
was, maar
g, kon uit-
en, dat de

te zenden persoon een Dienaar des Woords
in het ambt' moet zijn, bleef men nochtans
wat de tegenstelling tusschen *beroeeping* en
oproeeping aangaat, het oude spoor volgen.

De broeders Deputaten deden het zoo
kiesch mogelijk, maar het denkbeeld dat de
man die gaan zou, zich had aan te bieden,
bleef toch op den voorgrond staan.

In verband met ons verleden kon dit ook
bijna niet anders. Andere Deputaten zouden
allicht evenzoo gedaan hebben. Maar toch
was het opmerkelijk dat reeds aanstonds
een stem van protest werd vernomen, die
verklaarde: »Ik wil volgaarne, maar mij
aanbieden mag ik niet. Ik zal gaan, als de
kerk mij roept.»

Nu onderscheidde men hierbij aanstonds
drielei: de *voorbereidende* roeping, de
ambtelijke roeping en de roeping door den
Heiligen Geest.

Een vader heeft een vromen, knappen
jongen. Waarom zou die jongen geen
Dominee worden? En natuurlijk vooral
onder de kleine burgerij lacht zulk een denk-
beeld zulk een jongen knaap wel aan. Hij
wordt er beter door. Zijn jongere broeder
achter de toonbank en hij op den prekestool.
Men ziet dan ook dat jonge mannen uit
hoogere standen zeer zelden lust hebben
om Dominee te worden. Nog wel eens als
ze pas 10 à 12 jaar zijn, maar later slijt
dit uit. Men bezie heel deze loop der
dingen dus zeer nuchteren. Als menig vader
zegt: Zoudt ge geen Dominee willen wor-
den? — en de jonge knaap begint op dat
zeggen welhaast »roeping' te gevoelen,
dan is dit in negen van de tien gevallen
voorzijds weinig meer dan zelfmisleiding.

En toch gebruikt God de Heere, in zijn
Voorzienig bestel, ook dezen trek der ijel-
heid, met heiliger lust gemengd, om straks
zijn kerken van leeraars te voorzien.

Want dat hier zijn Voorzienig bestel in
is, kunt ge daaraan merken, dat kerken die
een andere methode volgden, en geen knapen
opleidden, maar wachten tot mannen van
23, 24 en meer jaren, die wisten wat ze
deden, zich aanmeldden, op wetenschappelijk
gebied vermaard zijn, en daardoor bloot-
stonden aan allerlei gevaar van afdoeling.

Het leek wel schoon, en sprak ons
dualistisch hart wel toe. Wachten tot iemand
krachtadig bekeerd is, en als hij dan zegt
roeping te hebben, hem zoo snel mogelijk
opleiden. En ook moet volmondig erkend,
dat er op die wijze zeker aantal uitstekende
predikers voor de kerk gewonnen zijn. Maar
zoodra men deze uitzondering tot regel gaat
verheffen, en op die wijze zijn algemeene
opleiding inricht, valt men onder het oordeel
der historie. Het is de particuliere van de
gemeene genade scheiden, en echt Doo-
persch de Voorzienige voorbereidende gratie
miskennen.

De gewone loop der dingen is daarom,
en zal blijven, dat allerlei speelsche inval,
menselijke ijdelheid, en misleide gevoels-
werking, voor wat de menselijke zijde be-
treft, bepalen blijft, wie voor Dominee zal
studeeren; en dat nochtans in en door deze
menselijke zwakheid de Heere onze God
zijn raad vervult, en leeraars voor zijn ker-
ken toebereidt.

Meest volgt dan daarop, na volbrachte
studie, de uitwendige roeping der kerk, zon-
der dat de nu geroepen prediker zich nog
klaar en helder van zijn innerlijke geestelijke
roeping bewust is. Hij gelooft wel, dat hij
in Gods weg is. Dat leidt hij af uit zijn
opvoeding en levensgang van zijn jeugd aan,
uit zijn slagen bij het onderzoek, en uit het
ontwaanen beroep, en ook is hij innerlijk
wel met lust vervuld, om in dezen dienst te
arbeiden; maar natuurlijk een innerlijke roe-
ping van den Heiligen Geest is nog zoo
heel iets anders.

Die roeping des Geestes gaat dan ook
meestal niet vooraf, maar volgt. Met uit-
zonderingen natuurlijk. Enkele mannen wor-
den te voren openbaar. Maar als regel mag
gezegd, dat de van God verwekte leeraars,
van wie een reuke des levens uitgaat,
eerst bij toenemende persoonlijkheid wasdom
in Christus, ook tot die ambtelijke zeker-
heid geraken, die hen staan doet, met klaar
besef van Goddelijke roeping, in de kracht
des Heiligen Geestes.

In hoofdzaak nu gaat dit bij den dienst
der Zending juist evenzoo, alleen komt hier
het avontuurlijke, de zin voor het onbekende,
de aantrekkelijkheid van het mysterieuze bij.

Hieruit is het te verklaren, dat in Eng-
land en Duitschland, waar de nomadische
neiging om de wereld in te trekken nog
zoo sterk is, het denkbeeld om in de Zen-
ding uit te gaan zooveel meer vat op het
gemoed heeft, dan in ons hokvast Neder-
land.

Vroeger was ook onder ons die neiging
sterker, en de trek der Boeren in Transvaal
toont wel, hoe die neiging ook in het Hol-
landsch karakter kan opwaken. Maar, als
regel, mag gezegd, dat »oost west thuis
best' nog tamelijk wel de stemming der
gemoederen bij ons uitdrukt.

Verdrinking, nood kan tot landverhuizing
nopen. Wie vrij is en leven kan, blijft liever
in het land.

Maar op sommige gemoed heeft, vooral
in den knapenleijf, het avontuurlijke toch
nog vat, en mengt zich dit avontuurlijke nu
met kinderlijke liefde voor Jezus, en is men
door wat sterk gekleurde zendingen berichten
verloft, dan niet men dikwijls reeds vroeg het
besluit rijpen: »Ik wil zendeling worden',
en als er dan zijn die helpen willen, gaat
het dien weg op.

Op zichzelf nu is hier niets tegen. Al
werkt ook hierbij allerlei verkeerde trek
soms mede, toch kan de Heere ook daardoor
zijn doel bereiken. Alleen is het zaak dat
de ouders hier dubbel voorzichtig zijn. Wat
Dominee worden is, kunnen ze nog eenigzins
beoordeelen, en zelfs een knaap kan zich
hiervan eenigzins een voorstelling vormen.
Maar wat het is op geheel vreemd terrein,
op Soemba bijvoorbeeld, in den dienst der
Zending te arbeiden, daar weet noch vader
noch zoon gemeenlijk iets af.

Te zeggen: »Ik studeer voor Zending!'
moet dan ook altijd zoo verstaan, dat de
kerken zullen te oordeelen hebben, of men
dit worden kan, of men er lichamelijk en
geestelijk voor geschikt is, en of de kerken
u roepen zullen.

Een Dienaar des Woords in de Zending
moet aan veel hooger eischen beantwoorden,
dan een Dienaar hier te lande. Eigenlijk
moest het de maarschalkstaf voor de besten
onder de leeraars zijn.

Maar juist dit eischt bescheidenheid, en
een afwachten wat de Heere doen zal.

Wie dien wensch als knaap of jongman
in zijn hart gevoelt, doet dan ook stellig
beter, met dit voorstands voor zich te hou-
den, en stil en rustig voor Dominee te gaan
studeeren.

Later zal dan wel blijken, of hij verder
kan komen.

En een der grootste nadeelen van een
zoogenaamde Zendingopleiding school juist
hiern, dat men reeds op jonger jaren be-
slissen moest, en eens dien weg op, zoo
moelijk terug kon.

Houdt intusschen die innerlijke wensch en
draag aan, dan steekt er niets in, dat men
zich ook meer opzettelijk op de missionaire
studien toelegt, en in vrouwenden kring zijn
zielswenschen begint te openbaren.

Van lieverlede wordt dit dan wel in breeder
kring bekend. En als er kerken zijn die
uitzenden willen, hooren die wel, welke de
leeraars zijn, die lust voor de missie hebben.

Toch is ook in dit alles nog niets dan
de Voorzienige voorbereidende werking, en
eerst daarna kan de uitwendige roeping door
de kerken volgen, om in den regel eerst
nog veel later, bij toenemende wasdom
in Christus, ook tot die persoonlijke ambte-
lijke verzekerdheid te leiden, waarin zich
de roeping van den Heiligen Geest open-
baart.

Principeel is er alzoo tusschen den Dienst
des Woords hier te lande en in Indië geen
verschil. De eischen zijn voor Indië hooger.
De keur moet scherper zijn. Indië eischt
meer toewijding en zelfverloochening. Maar
het karakter van den dienst en van de roe-
ping er toe blijft een. *Het werk des Vaders*
is de Voorzienige voorbereidende roeping,
het werk des Zoons is de roeping der kerk,
en *het werk des Heiligen Geestes* is de in-
nerlijke roeping van ambtelijke zekerheid.

Roep nu een vacante kerk sollicitanten
voor den Dienst des Woords op?

Immers neen.
Welnu, laat de kerk dit dan ook niet
doen voor den Dienst des Woords in de
Kolonieën.

Zeker, men mag er zich over uitspreken,
en de kerken mogen zeer wel weten, dat er
hier of daar een predikant is, die tot gaan
bereid zou zijn, maar solliciteren komt voor
een ambt nooit te pas. Wie zou solliciten
om ouderling, solliciteren om diaken te
worden? Sollicitatie en kerkelijke roeping
sluiten elkaar uit.

Buitendien, als eenmaal de goede regel
zal gelden, dat wie zulks verlangt van de
classis ook in de missionaire vakken zal
kunnen geëxamineerd worden, dan weten de
kerken, wie de jeugdige leeraars zijn, die
het eerst in aanmerking komen, en kan men
op dezulken nader het oog richten.

Alleen het ongeoordeeld van onze to-
stand was dan ook oorzaak, dat men
aanvankelijk een op zichzelf min goeden weg
insloeg, waarvan men nu dan ook reeds
terugkeert.

Verre blijve daarom ook in deze zaak
alle soort critiek, die splinters in het broe-
deroog zoekt, of ook om den eisch van het
beginnel den nood des levens voorbijziet.

Critiek mag ook ten deze nooit anders dan
het opaporen van den justen weg bedoelen.
Maar juist daarom mag degene, die door
zulke critiek zich getroffen voelt, nimmer den
onzedelijken eisch stellen, dat men, om hem
te sparen en vrij uit te laten gaan, de waar-
heid bedekken zou.

Nog twee brieven.

Hoewel wij er eindelijk toe overgingen,
de discussie voor gesloten te verklaren,
ontvingen we nogmaals, achtereenvolgens,
twee brieven van den heer De Savornin
Lohman.

In elk ander geval zouden we, na ons
eenmaal genomen besluit, stellig de ope-
ming hiervan geweigerd hebben. Het gaat
niet aan, zulk een over en weer schrijven
aldoor voort te zetten.

Voor ditmaal zullen we intusschen, om
het kiesche der wederzijdsche verhouding,
beide brieven nog plaatsen.

Wij wenschen tot het laatste toe tegen-
over den heer Lohman eer te veel dan te
weinig in te schikken.

De eerste brief luidt aldus:

Geachte Hoofddirecteur!

Gij wenscht de discussie over de beteken-
is van discussie in een professorienkrans te sluiten,
en ik leg mij gaarne daarbij neer.

Maar gij brengt een nieuw feit ter sprake,
waaromtrek ik mij gaarne publiek verantwoord.
Ik zou eenige gansche reeks van stellingen,
zonder eenig aanzek om verlost, hebben mede-
gedeeld; stellingen die nog niet eens waren af-
gehandeld en die thovallig in bespreking waren
juist bij dezelfde hoogleeraren, die bijeen plachten
te komen in het professorienkrans.

Deze bewering staat blijkbaar terug op het-
zelfde feit, waarop ook de Senaat der V. U. het
oog schijnt gehad te hebben, toen hij de bekende
18 stellingen publiceerde met deze toevoeging:
»de Senaat der V. U. alhier, gezien hebbende,
dat eenige deelen uit een stuk, tot zijn archief
behoorende, publiek zijn gemaakt, heeft het ge-
raden geoordeeld dit stuk in zijn geheel open-
baar te maken, opdat het in zijn samenhang
en zijne strekking konne worden beoordeeld.»

De zaak is deze:
In mijn tot de Commissie van Enquête ge-
richt schrijven heb ik, om te doen zien op welke
wijze thans mijne toenmalige ambtgenooten art.
2 der statuten voor H. O. wilden uitleggen, een
deel der stellingen mededeeld, die destijds in

behandeling waren bij den Senaat; waarvan de
voornaamste reeds waren vastgesteld, en die
bestemd waren om te worden gepubliceerd.

Hierin staat zeer zeker niets ongeoorloofds.
Later besloot ik dit schrijven te publiceren.
Nadat de brochure »de aanval op Scinpost enz.''
reeds afgedrukt was, viel het mij te binnen, dat
in dit schrijven ook de bewuste stellingen waren
opgenomen, die op dat ogenblik nog geen pub-
liek domein waren. Ik heb toen nog te elder-
ure de proef teruggevraagd, en daarin zoodanige
wijzigingen aangebracht, dat niemand er uit lezen
kan door wie of van wie die stellingen gemaakt wa-
ren. Zelfs de aanhalingsteekens zijn weggeleerd;
men zie bl. 55—58 der genoemde brochure; er
blijkt alleen uit dat »men' in den kring der pro-
fessoren' »het onderwerp aan die stellingen wil
binden.' Van den Senaat wordt niet gesproken,
en als deze de omworpen stellingen nog had
willea wijzigen of vervangen, zou niemand uit
mijne brochure hebben kunnen afleiden, dat
bedoelde stellingen bij den Senaat in de maak
gewest waren. Zelfs nu heeft meer dan een deze
overeenkomst niet opgemerkt, en het blijft mij
dan ook nog steeds een raadsel, waarom de Se-
naat plechtig verklaart »het geraden te oordeelen
dit stuk thans in zijn geheel openbaar te maken',
te minder omdat hij dit toch zou hebben gedaan.

Het komt mij derhalve voor, dat vermits ik
geen auteur genoemd noch geheime feiten ge-
publiceerd heb, niet gezegd kan worden misbruik
gemaakt te hebben van mijne bekendheid met
feiten, of indiscreties tegenover personen te heb-
ben begaan. Toch zou ik zelfs in dezen vorm
de stellingen liever niet hebben opgenomen in
mijn schrijven aan de Commissie van Enquête
indien ik tijdig bedacht had, dat publicatie van
dit schrijven ook publicatie van die stellingen
moest meebrengen. Dit niet bedacht te heb-
ben doet mij leed, en ik acht mij verpligt
dit aan het uw blad lezend publiek
mede te deelen. Maar ik ontken door deze han-
deling het recht verbeurd te hebben, anderen de
bevoegdheid te betwisten, iemands in privaten
kring uitgesproken gevoelen, zonder diens verlof,
te publiceren.

U voor de plaatsing derer regelen dank zeg-
gende, met verschuldigde hoogachting,

Uw diu, dienaar,

A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

19 December 1896.

Over het *feitelike* kan geen verschil
van gevoelen bestaan. En waren stellingen
van zijn ambtgenooten in bespreking, ont-
rent vier publicatie nog niets besloten
was. Een groot deel van deze stellingen
heeft de heer De Savornin Lohman pub-
liek laten drukken, en zulks op eigen
autoriteit, en op zulk een wijze, dat ieder
deskundig lezer te weten kwam, dat dit
stellingen waren, die door zijn ambtgenooten
waren voorgesteld. Het verband waarin de
inlatching plaats had, liet desaanvande
geen twiifel over, en er straalde duidelijk
door dat dit stellingen waren, waaraan zijn
ambtgenooten hem wilden binden.

Beide malen gold het dus het publiceren,
zonder verlof, van stellingen in den kring
der hoogleeraren van de Vrije Universiteit
ter sprake gebracht, de ééne maal in het
Professoren-geselschap, en de andere maal
in een *Commissie* van den Senaat.

En nu kan, dunkt ons, het oordeel wel
geen ander zijn, dan dat wie zelf zich zulk een
publicatie veroorloofde, zich minder zou
hebben bloot gegeven, indien hij op min-
der hoogten toon soortgelijke publicatie in
ons blad gewraakt had.

Immers het beweren dat het *Professoren-
geselschap* een uitsluitend vriendschappelijk
karakter droeg, hebben we reeds voor drie
weken, en wel met een verwijzing naar
het Leidische Professoren-geselschap, te niet
gedaan.

De tweede brief was van dezen inhoud:

Geachte Hoofddirecteur!

Gij hebt in het laatste nummer van de *Heraut*
enige aanmerkingen gemaakt over het niet op-
nemen in »de correspondentie over mijn ontzag' van
den brief van Curatoren aan Directeuren
d.d. 28 Sept. j.l.

Veroorloof mij een paar woorden ter verweer.
Bedeelde brief is niet uit de correspondentie
uitgevalen'; hij heeft er nimmer, 't zij in origi-
nal, 't zij in afschrift deel van uitgemaakt, en
kon dus ook niet door mij worden gepubliceerd.

Het zou derhalve ook weinig geacht hebben,
indien ik toestemming aan Curatoren gevraagd
had, vermits ik dan wel de toestemming, maar
niet den brief van Curatoren zou hebben gehad.

Het lag natuurlijk ook niet op mijn weg, brie-
ven van anderen over mijn ontzag op te vragen;
allermist wanneer die blijkbaar niet voor mij
bestemd waren; en nog minder, wanneer de ge-
adresseerde mij de ter lezing had aangeboden,
onder de kennisgeving, dat men dit deed »confi-
dentieel', vast er op rekenende, dat ik die niet
publiek zou behandelen.

Eindelijk merk ik op, dat deze brief van Cu-
raturen aan Directeuren mij eerst ter lezing is
toegezonden, tegelijk met den brief waarin mij
»ontzag verleid werd'; hij valt dus buiten het
kader van de correspondentie, die liep tot en
met het ontzag. Op mij persoonlijk kon die
brief dan ook geen invloed uitoefenen; daarvoor
kwam hij te laat.

Maar nu nog een bescheiden verzoek. Gij
wilt uwe lezers zelve laten oordeelen, en deelt
daarom den bewusten brief mede. Uitnemend.
Maar tot duaver bracht gij nimmer ook mijne
beschouwingen onder de oogen uwer lezers.
Zoudt gij nu niet eens ook mijn schrijven aan
Directeuren naar aanleiding van den brief onder
de oogen uwer lezers willen brengen?

Met verschuldigde hoogachting,

Uw diu, dienaar,

A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

2 Januari 1897.

Wij voor ons meenen het recht te heb-
ben, onze meening te handhaven, dat nu er
in de medegedeelde stukken melding
was gemaakt van een *memorie* van Curato-
ren, die door Directeuren aan den heer De
Savornin Lohman ter lezing was gezonden,
en die strekte ter wederlegging van diens
harde beschuldiging, alsof Curatoren zich had-
den schuldig gemaakt aan krenkende, on-
rechtmatige, in hooge mate beleedigende be-
jegening' — de billijkheid had gevorderd,
dat ook deze *memorie* ware gepubliceerd.

De reden waarom de President-Directeur
zoo met nadruk niet-publicatie verzocht
had, komt niet voor onze rekening, al

spreekt het vanzelf, dat dit verzoek den
heer De Savornin Lohman dekt.

Het stuk is nu publiek, en onze lezers
hebben thans kunnen oordeelen, of publi-
catie van dit stuk niet metterdaad nood-
zakelijk was.

Of we ook bedoeld schrijven van den heer
De Savornin Lohman naar aanleiding van die
memorie zullen afdrukken, weten we nog niet.

We veroorloven ons daarbij te rade te
gaan met ons eigen oordeel; een recht dat
geen redactie zich betwisten of ontnemen
laet.

Stellig zouden we daartoe reeds zijn
overgegaan, indien opmerking ervan niet de
bijkooeging van een antwoord onzerzijds
noodzakelijk zou maken, en indien niet te
bezien stond, dat de heer De Savornin
Lohman daarop weer en nogmaals in ons
blad zou willen repliceren; een gang van
zaken die de discussie licht in het eindlooze
rekken zou.

En of dit nu raadzaam is, en door onze
lezers gewenscht wordt, is iets wat onze
redactie vooralsnog betwijfelt.

Genoeg, om het duidelijk te maken, dat
de al of niet-opneming van dezen brief vol-
strekt niet een eenvoudige quaestie van
overdrukken was, maar een muisje kon
blijken dat een staart had.

Bovendien die brief is publiek.

Wie wil kan ze lezen.

Iets waartoe wij onzerzijds het publiek
volgaarne opwekken, al mogen we het niet
verheelen, dat de indruk, dien de lezing ach-
terlaat, weinig kracht ter overtuiging zal
oefenen.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van den
heer J. H. Schrammeijer te R. f. 2.50; door
den heer J. C. van Biemen te Leiden, van J.
W. B. f. 2.

Uit de Pers.

Na eenmaal het vraagstuk van Art. 36 te
Middelburg aan de orde is gesteld, begint men
ook in onze kerken zich met het tegen dit artikel
ingebrachte *gramma* bezig te houden.

Da. Gispem leverde er reeds meer dan één
artikel over, waarin hij den stand der quaestie
pogt duidelijk te maken.

Een stuk hieruit wenschen we ook aan onze
lezers voor te leggen, en wel dit:

Over dit bezwaar springen echter velen heen,
door de woorden der belijdenis niet in historische
zin maar in ethische zin te verklaren, en zoo het
verschrikkelijke er uit te lichten. De Overheid moet
zeggen ze, historische rechten verbieden, d. i. de
Nederlandsche Hervormde kerk als de ware kerk
handhaven, of wel de Gereformeerde kerk als de
ware kerk erkennen; en vatten dan het woord
»uitroepen' in betrekking tot de afgoderij en val-
schen godsdienst op, als betekenende bloot »adul-
den', dus niet uitroepen. — en het te gronde werpen
van het rijk des Antichrista, als: de Roomschen
roovert mogelijk in toom houden, hun geen geld
geven voor hun eeredienst enz. Ongeveer zoodals
het was in ons land tegen het einde van de 17e en
in de 18e eeuw. Alles wat zedelijk is, moet de
Overheid bevoorzen en alles wat onzedelijk is, moet
zij tegengaan, overeenkomstig Gods Woord.

Deze ethische of zedelijke opvatting van het artikel
vindt tegenwoordig in breeden kring instemming.
Gelijk op elk gebied de grenzen verlaagd en de
beginselen af verzwakt en vervalscht, of veronacht-
zaamd worden, zoo ook hier. Alleen de Roomschen
komen tot den wortel der zaak, als zij openlijk
uitspreken, dat het »Protestantisme, als zijnde een
dwaling, geen recht van bestaan heeft, maar dan ook
consequent de gevolgtrekking maken dat, wat geen
recht van bestaan heeft, dan ook niet geduld behoort
te worden.

En wie nu de woorden onzer belijdenis taalkundig
en bij het licht der historie overweegt, zal toch
moeten erkennen, dat ook aan de bekende woorden
in onze belijdenis dezelfde gedachte ten grondslag ligt.

Niet de kerk roept de afgoderij uit.

Niet de kerk roept den valschen godsdienst uit.

Niet de kerk werpt het rijk van den Antichrist
te gronde.

Maar de kerk *leert*, dat de Overheid dit doen
moet.

De kerk is de zuster der barmhertigheid, optre-
dend in het midden der menscheit en alom in de
wereld de werken van Christus doende.

De kerk vergiet geen bloed.

Maar de kerk zegt tot de Overheid: Gij Overheid,
hebt een ambt van God ontvangen. En in dat ambt
is u door God zelve de verplichting opgelegd, om
uw hand te houden aan den heiligen kerkedienst.
Gij moet den kerkedienst in stand houden, met het
predikambt en de scholen u bemoeien, en zorg
dragen, dat dit behoort kan bestaan en in stand
gehouden worden. God de Heere heeft u aangesteld
en u macht gegeven om te weren en uit te roeien
allen valschen godsdienst. Met alle u ten dienste
staande middelen moet gij elken godsdienst, die
niet als den waren door ons beleden wordt, weren.
d. i. niet toelaten in uw rechtsgebied; zoodals de
Overheid b.v. zigenaren van de grenzen weert of
emigranten, zonder middel van bestaan, niet toelaat
in het land, zoo moet alle godsdienst geweerd
worden, die niet de ware is, of daarvoor gehouden
wordt. Is die godsdienst in uw land binnengeslopen,
dan moet gij hem uitroepen. Niet dulden, of slechts
bescherming of stoffelijken steun onthouden; maar
uitroepen, zoodals men boomen uitrooit met bijl en
houwel, kort en klein slaan, dat er geen spoor,
dat er niets van overblijft. Dat betekent uitroepen.

Dit blijkt ook uit het gevolg, om namelijk door
het uitroepen van alle afgoderij en valschen godsdienst
»het rijk des Antichrista te gronde te werpen.''
Historisch kunnen we anders verstaan dan de
Roomsche kerk en in het algemeen de Pauselijke
macht, die zich over alle koninkrijken der wereld
pogt uit te strekken, en de wet wil voorschrijven
aan de gansche wereld.

Deze macht ter neder te werpen, wordt beleden
tot het ambt der Overheid te behooren.

Voorts wordt beleden, dat het tot 't ambt der
Overheid behoort: »het koninkrijk van Christus te
voederen' (of te bevorderen) »het woord des Evan-
gelii overal te doen prediken, opdat God van een
gelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in zijn
Woord gebiedt.''

Deze woorden bevatten niets dubbelzinnigs. Wie
deze woorden in taalkundig en historisch zoekt te
verklaren, zal niet lichtelijk komen tot een ethische
verklaring, maar de taak der Overheid er in zien
aangewezen, als gebiedende en dwingende macht.

De Overheid moet:
»de hand houden aan den heiligen kerkedienst;
om te weren en uit te roeien alle afgoderij en
valschen godsdienst;
»het rijk van den Antichrist te gronde te werpen;
»het koninkrijk van Christus te bevorderen;
»het woord des Evangelii overal te doen prediken;
opdat God van een gelijk geëerd en gediend worde,
gelijk Hij in zijn Woord gebiedt.''

Neemt men hierbij nu in aanmerking, dat Gere-
formeerden, zonder uitzondering, belijden, dat de

Overheid een dwingende macht van God heeft
ontvangen, dan volgt noodwendig al het overige.

Ook komt hierbij in aanmerking, de verklaring
van het derde gebod in Zondag 36 van onzen Cate-
chismus, alwaar, in de 100ste vraag gevraagd wordt:
»Is het dan zoo grootte sonde Gods Naam met zweren
en vloeken te lasteren, dat God zich ook over die
vertoont, die zooveel als het hem mogelijk is, het
vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?''

En antwoordt: »Ja gewisselijk; want daar is geen
grootter sonde, noch die God meer vertoont dan de
lastering zijns Naams, waarom Hij ook dreven
met den dood te straffen bevolen heeft.''

En nu is het niet de vraag, hoe art. 36, door den
drang der tijden en der omstandigheden, is toege-
past. En ook niet, hoe het

Toen hij den volgende morgen er zich van overtuigde, dat de arrestant een arm mensch was, schonk hij hem nog een roebel en 50 kopeken en bood hem aan, hem buiten het dorp te geleiden.

Achter het dorp toonde hij hem twee wegen, de eene was de weg, die door de Overheid bepaald is, om de gevangenen langs te geleiden, de andere weg voerde tot vrijheid. De gevangene koos den eersten weg en kwam op de bestemde plaats aan. Dit voorval had verder geen kwade gevolgen. De Duchobaz, André Popow, was tot gemeentevader van het dorp Orlovka gekozen.

Toen zijn voorganger hem het ambt wilde overdragen en hem de boeken met het zegel wilde overgeven, verklaarde Popow, dat dit geen rechtvaardige dingen waren. Hij wilde deze plichten niet op zich nemen en zou ook in dat ambt niet optreden. Aanstaande werd hij gevangengenomen, en wellicht is hij nog in Tiflis in de gevangenis.

Toen de gouverneur van Tiflis de Duchobazengemeenten wilde bezoeken, werd aan 13 Duchobazzen bevel gegeven voor de veiligheid van den weg te zorgen, daar er zich roovers vertoonden. Zij moesten met wapenen verschijnen, maar zij kwamen ongewapend. Op de vraag, waarom zij ongewapend verschenen waren, luidde hun antwoord, dat zij geen wapenen noodig hadden, want ingeval zij roovers tegenkwamen, zouden zij noch op hen schieten noch hen slaan, maar trachten hen door overreding te bewerken. Tevens verklaarden zij, dat zij aan de regering elken dienst weigerden. Ook degenen werden gevangengenomen en naar Tiflis gezonden. In de gevangenis te Jelisabethpol bevonden zich 120 Duchobazzen. Een deel van hen werd gevangengenomen, omdat zij verklaarden, niet meer als reservisten te willen dienen, en ander deel, omdat zij geweigerd hadden, een of ander gemeentelijk ambt op zich te nemen.

Vele van deze lieden wederstonden den eisch, om in de gevangenis hunne kleeren te verwisselen, zoodat zij met geweld daartoe moesten gedwongen worden. Sommigen bleven alleen met hun ondergoed gekleed en wilden van de gevangenis niets gebruiken als alleen brood en water.

Om te verstaan, wat het voor de Duchobazzen zeggende, de wapenen naar te leggen, moet men weten, welke betekenissen in den Kaukasus de wapenen hebben. Men draagt ze niet alleen uit gewoonte of welstaanshalve, maar men meent dat dit voor iedereen onvoorwaardelijk noodig is. Gewapend gaat men naar de stad en legt men wapenen af; gewapend begeeft men zich op reis; gewapend wordt arbeid verricht en het wapen gebruikt, om zich tegen aanvallen van dieven en roovers te kunnen verdedigen. Daarom was de verlatenheid hunner wapenen voor de Duchobazzen van groote betekenis. Zij gaven daarmede te kennen, dat zij er alles voor over hadden, om het te toonen dat het hun ernst was, dat zij het kwade niet door middel van geweld wilden bestrijden.

Men had in den nacht van 28 tot 29 Juli besloten tot verdranding van alle wapenen. Te gelijk had dit plaats in het gebied van Kars, in het gouvernement Jelisabethpol, en in een deel van het gouvernement Tiflis. De tijd en de plaats werd door de ouders voor de jongeren verborgen gehouden.

Om de Overheid op een dwaalspoor te leiden, lieten de ouders op 4 plaatsen voorbereidende maatregelen nemen. De politie kreeg er toen de lucht van en verscheen op alle 4 plaatsen, maar vond niets. Bij het begin van den nacht werden de ouders de plaats aan, waar de jongeren de wapenen moesten heenbrengen.

Op gelijke wijze werden in de andere streken, waar de Duchobazzen zich bevonden, de wapenen vernietigd.

Duitschland. Provinciale Synode van Oost-Pruisen en Silezie.

Het volgende overzicht van de handelingen der genoemde Synode geeft een overzicht van den toestand van de Evangelische kerk in genoemde landen.

In de provincie Koningsberg hadden de behoudenden de meerderheid. Eenstemmig nam men een motie aan, waarbij werd uitgesproken, dat slechts die predikanten tot zegen der kerk arbeiden, die op den bodem der belijdenis staan. Het besluit om een verzoek te richten tot de regering, om bij de benoeming van nieuwe professoren meer dan tot hertoe acht te geven op de reinheid der leer, werd aangenomen met 68 tegen 53 stemmen. De Silezische provinciale Synode begeerde met groote meerderheid, dat men bij het benoemen van professoren in de Godgeleerdheid zou acht geven op de belijdenis meer dan tot hertoe het geval was.

Dit besluit werd met groote meerderheid genomen. De Koningsberger Synode getuigde eenstemmig tegen het doel.

De Synode van Breslau verklaarde, dat het de plicht was van de kerk, om met alle middelen tegen het doel te ijveren, en hoopte, dat de regering maatregelen in dien geest zou nemen.

In Silezie werd over de vele kerkelijke collecten geklaagd, en geprotesteerd tegen het houden van verlotingen voor Christelijke doeleinden. De Oost-Pruisische Synode kan er zich in verheugen, dat de arbeid in de provincien op het gebied van in- en uitwendige zending, de Gustaaf-Adolf-vereeniging enz. enz. toegenomen is, en betreurt het, dat de verschillende onthoudingsvereenigingen op den achtergrond traden, die gedeeltelijk door het nieuwe streven naar matigheid werden overvleugeld. Ook verzocht men den minister van eeredienst den aanbouw van Evangelische bedehuizen te bevorderen.

In de Silezische Synode klaagde men er over, dat de regering minder vrijgeveest was bij het bouwen van een Evangelische kerk te Krainsoph dan bij de gelijktijdig gebouwde Roomsche kerk te Keulendorf.

De Oost-Pruisische Synode wees er op, dat de catechisatie niet bij de nieuwweretsche Zondagschool mocht achtergesteld worden. Men sprak er ook over het houden van conventielen en meende dat dit te bestrijden was door de vermeerdering van geordineerde predikanten, door goddienst-oefeningen buiten den gewonen tijd en door het steeds begeleiden der dooden naar het kerkhof, hetwelk of door een predikant, of door diakenen, of door schoolmeesters in kerkdienst moet geschieden. Klachten over het verstoren der Zondagsrust en het toonen der danstijd werden steeds luid. Men moest helaas ook opmerken, dat de gemeentelieden bij het verlaten van het kerkgebouw zich naar den herberg begaven. Over het algemeen is het dus geen verblijdend tafereel, dat er van het kerkelijk leven in Silezie en Oost-Pruisen opgehangen wordt.

WINKEL.

Door Kinderen.

HET VIJFDE GEBOD.

II.

Eenige maanden gingen voorbij. De ritmeester rustte uit van de vermoeienissen des oorlogs, en verheugde zich met zijn ouders in het genoegelijk leven dat allen thans leidden. Er was nu ook weer vrede in 't land, en de burgers konden weder ongestoord aan hun werk gaan, gelijk de boer zijn oogst binnen halen.

Op zekeren morgen verscheen de postbode aan de woning van Kurzhagen. In dien tijd had zulk een bode in kleine plaatsen weinig te doen. De meeste menschen kregen nooit een brief, en de post kwam op vele plaatsen slechts maar eens of tweemaal in de week.

De ritmeester opende den zwaren brief, met een groot gezegde voorzien, dien de bode gebracht had en hij las:

»Waarde Heer Ritmeester!

Komenden Donderdag hoop ik met nog drie kameraden, allen in dienst van Z. M., bij u te gast te komen. Gij zult ons wel een goede ontvangst bereiden. Hartelijk gegroet van

Uw oude vriend

JOACHIM HASS VAN ZIETEN.

De ritmeester uitte een kreet van blijde verrassing toen hij dit las. Zijn oude generaal zou nu zijn gast wezen! Dadelijk liep hij naar de huiskamer en riep zijn ouders toe: »Generaal Von Zieten komt Donderdag! We moeten zorgen voor een goed onthaal. Dat heeft de oude aan mij verdiend!»

»De generaal!» riep de oude boerin verschromt, »zoo'n groot heer. Wat moeten we doen?»

»Wel!» sprak Kurzhagen, »generaal Von Zieten is een goed en vroom man, en zal het ons niet lastig maken. Hij kan met alle menschen omgaan, moeder, wees maar gerust en kook eens heel lekker. We zullen er evenwel nog iemand bij vragen om te helpen, want er komen nog drie andere heeren.»

Moeder echter liet zich niet gerust stellen, en zag er schrikkelijk tegen op, tot vader eindelijk zei:

»Hoor eens, jongen, ik vind het best dat die heeren hier komen en hoop ook dat ze smakelijk eten en drinken zullen, maar wij, uw moeder en ik, degenen niet in zulk goed gezelschap. Gij moet hen ontvangen en met hen tafelen. Het zou ons niet passen, en we zouden ook niet op ons gemak zijn.»

Wat de zoon ook praten mocht, het hielp niet. Op 't laatst gaf hij toe. Generaal Von Zieten was zoo goed als zijn woord en verscheen Donderdags met de drie heeren. 't Waren alle oude bekenden van Kurzhagen, en het wederzien was dan ook recht hartelijk.

Om één uur in den middag zou men, gelijk in Duitschland gebruikelijk is, gaan eten. Kurzhagen ging zijn gasten voor naar de kamer, waar een linke maaltijd stond aangericht. De heeren zett'en zich neder, doch meteen sprak de generaal:

»Maar Kurzhagen, waar zijn toch uw ouders? 't Is waar, we zijn pas een half uur hier, maar ik heb ze nog niet eens gezien. En als ik 't wel heb, is er hier ook niet voor hen gedeekt. Gij eet toch natuurlijk met hen aan één tafel.»

Kurzhagen raakte wat verlegen, en Von Zieten zag intusschen veelbetekenend de heeren aan. Allen wisten zeer goed wat er kort geleden met den officier was voorgevallen, die zoo trotsch was geweest. Er heerste even stilte, toen sprak de gastheer:

»Och, waarde heer generaal, wat zal ik u zeggen! Ik heb zelf er op aangedrongen, maar mijn ouders...»

Von Zieten begreep alles. Kort van stot, vroeg hij niets meer, stond op, stapte met groote schreden de kamer uit, en men hoorde zijn zware voetstappen door 't huis weerklinken. 't Daurde echter niet lang of hij kwam weer, maar nu arm in arm; de generaal in 't midden, moeder rechts en vader links.

»Ziezo!» sprak de generaal, »nu zijn we eerst voltallig. 'k Heb al gezegd dat het vrouwtje beneden stoelen zal brengen en borden. En nu, heeren, schikt wat op. Want deze mijn vrienden moeten naast mij aan tafel zitten.»

De oude Kurzhagen en zijn vrouw wisten niet hoe zij 't hadden. Maar tegen den veldheer, die voor 't heele Oostenrijksche leger niet bang was, viel weinig te doen. Hij had, juist als hij in den oorlog ook deed, al doorgetast en zoo overwonnen. Maar daarbij was die groote heer in zijn prachtige kleeding zoo vriendelijk en eenvoudig, dat zij zich spoedig geheel op hun gemak gevoelden. Na 't gebied werd er opscheffing, en weldra deed elk den maaltijd, die trouwens goed was, eer aan. Von Zieten praatte druk met de oude lieden en dan weer met de andere aanwezigen; de tijd vloog om.

Ten slotte begon men elkaars gezondheid te drinken. 't Eerst stond Von Zieten op, vulde zijn glas en het opheffend, sprak hij:

»Mijne heeren, ik drink op het welzijn der brave ouders van een verdienstelijken zoon, die bewijst dat een dankbare zoon beter is dan een hoogmoedige ritmeester.»

Nu begreep Kurzhagen dat de generaal wist wat er gebeurd was. De gezondheid der ouders werd gedronken, en die van vele anderen bovendien. En toen Von Zieten en de heeren des avonds afscheid namen, was men wederzijds over den dag meer dan voldaan. Moeder Kurzhagen kon maar niet begrijpen, dat de vriendelijke oude heer, naast wien zij had gezeten, dezelfde veldheer was, die zoo veel en zoo dapper had gevochten, gelijk haar zoon haar dikwijls vertelde. Hij zou nog wel eens weeten komen, hoopte zij. Dat is evenwel niet gebeurd. Want Von Zieten had veel te doen en was dimaal gekomen, om eens aan zijnouden vriend Kurzhagen te toonen, hoe hoog hij dien liefde voor zijn ouders schatte. Ook kregen hoogmoedige menschen een les. Want natuurlijk werd het overal bekend, dat Von Zieten in Parchim was geweest. Het heile stadje was trouwens uitgelopen, om den grooten man te zien.

Een jaar daarna bevond generaal Von Zieten zich op Sans-Souci, anders gezegd Buitenzorg, een slot, dat koning Frederik de Groote had laten bouwen en waar hij gaarne op vertoefde. De generaal en nog andere krijgsversteren zouden daar bij den koning den maaltijd gebruiken. Of nu 't gesprek niet vlotte of dat denouden Von Zieten den tijd was lang viel, genoeg, tegen het einde van den maaltijd hoorde een der heeren, die dicht bij den generaal zat, zoo iets als een gesnoerk. Hij zag op, en bemerkte dat zijn buurman ongemerkt was ingedut en nu zat te knikbeholten. Dat was natuurlijk niet beledigend de overige gasten en vooral niet jegens den koninklijken gastheer. Juist wilde de buurman dan ook Von Zieten stiljes uit den slaap wekken, toen koning Frederik, die al lang had bespied dat Von Zieten een uitje vijf, haastig wenkte en fluisterde: »Laat hem slapen, mijn-

heer. Hij heeft zoo menigen nacht voor ons gewaakt; hij mag wel rusten.»

Kort daarop werd Von Zieten vanzelf wakker. Als militair en als gast beide voelde hij zich minder op zijn gemak over zijn slaapzucht. Doch de koning deed alsof hij niets had gemerkt, en iedereen was zoo wijs eveneens te doen. De generaal dacht dus niet anders dan dat hij maar even de oogen geloken had, en niemand het had gezien. Anders had hij misschien geen vrijmoedigheid gehad om te doen wat hij nu na den maaltijd deed, namelijk te vertellen wat hij in Parchim had gedaan. Trouwens Frederik en Von Zieten gingen vertrouwelijk met elkaar om. Zij hadden in den oorlog wel naast elkaar op een bos takken in het woud bij 't wachttuurf's nachts geslapen, en veel lief en leed gedeeld.

AAN VRAGERS.

Kortheidshalve vatten we verschillende vragen diitaal saam. Zij betreffen toch alle 't zelfde: Begint de zotte eeuw met 1900 of 1901?

Een eeuw heeft 100 jaren. Gaan we nu terug tot de eerste eeuw en tot het jaar 1 (dat echter nooit zoo geheten heeft), dan was dit jaar natuurlijk eerst om toen de 12 maanden vol waren. En er moesten 100 zulke jaren verlopen eer de eeuw vol was. Passen we dit nu maar toe op de 19e eeuw, dan blijkt dat 1900 voorbij moet zijn, eer de zotte eeuw begint.

We hebben echter al vroeger opgemerkt, dat het niet precies uitmaakt is, wanneer onze jaartelling begint. Eerst vele eeuwen na de geboorte onzes Heeren is men begonnen van die geboorte af te rekenen, en 't is wel zeker dat we op 't oogenblik verder zijn dan 1897 jaren er na. Doch nu te veranderen zou alles in de war sturen, en tot niets nut zijn. De twintigste eeuw begint alzoo met het jaar 1901, d. i. over vier jaar.

Vraag 3 luidt: Waar is het volk der Aborigines te zoeken?

't Antwoord is: overal. Want Aborigines is niet anders dan een naam voor de oorspronkelijke bewoners eens lands. 't Woord is Latijn en wijst op den oorsprong van iemand of iets. Meestal echter duidt men er de oorspronkelijke inwoners mee aan van een land, waar zich later ook andere volken hebben gevestigd en sterk in getal zijn geworden. Zoo zijn de Maoris de oorspronkelijke bewoners van Nieuw Zeeland, waar nu veel Engelschen wonen, en de Roodhuiden de Aborigines van N.-Amerika, die nu grootendeels door allerlei andere volken zijn verdrongen.

HOOGENBIJK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Den WelEerw. Zeergel. Heer Dr. A. KUYPER.

Mijnheer de Redacteur!

Beleefd verzoek ik u een plaatsje in de *Heraut* voor onderstaande regelen.

Mocht ik reeds menig jaar met lust en soms met veel zegen de *Heraut* lezen, ik meen en weet ook zeker, dat velen met mij de laatste weken bij het lezen derzelfde niet gesticht, maar veel meer moesten bedroefd worden, wanneer wij zoo week aan week er bij bepaald worden, hoe broeders, die nog voor weinige jaren als ware broeders in Christus met elkander verkeerden, thans *public* in hevigen pennestrijd tegen elkander overstaan.

Zoo moeten wij, ongeleerden, tot de vraag komen: Waar moeten wij thans heen met het Schriftwoord Hebr. 13 vers 7, waar staat: »Gedenkt uwer voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling,» daar toch al die geleerden, die wij in den laatste tijd hun recht zien betwisten, juist allen onze voorgangers zijn, die met de kerkreformatie van 1886 voor ons optrokken, opdat wij, kleine lieden, op hen diende hen zouden volgen. Maar wat zien wij nu? De zaken met Prof. De Savornin Lohman nog niet eens geëindigd, of nieuwe strijkelustenen komen over een anderen weg aanrollen.

Als wij lezen *Heraut* 20 Dec. 1896 (stuk pleidooien) vinden wij in 't bovenschreven, dat de predikant met eenige kerkeraadsleden en leden der gemeente van de Geref. kerk (A) te Oudbeijerland overging tot de kerk van Ds. Van Lingen. Zoo wenschte ik, mijnheer de Redacteur, u beleefd te vragen, of wij thans weer zijn teruggekeerd tot den tijd der gemeente te Corinth, als het daar luidde: »Ik ben van Paulus; en ik van Apollus; en ik van Cefas; en ik van Christus. (1 Cor. 1 vers 12.) Mogen wij alsoo in onze dagen spreken: Ik ben van Dr. Kuyper; en ik van Dr. Bavinck; en ik van Ds. Van Lingen? In plaats van niet liever den naam der kerk te noemen, waartoe wij behooren? Zou de H. Geest dan ook thans niet spreken door den mond zijns dienstknechts: Is Christus gedeelt? Is Paulus voor u gekruist? enz., (vers 13), waar toch al deze heeren, als dienstknechten Gods, voor weinige jaren te samen ons het Woord Gods predikten en naar ik vermen ook thans nog (al verschillen zij in 't instituut der kerk) één geloof, één doop, één belijdenis verkondigen?

U dankzeggende

UEd. Dw. Dr.

JOH. DOES.

Lid der Geref. Kerk. (Vinkenstr.)

Zaandam, 22 Dec. 1896.

De schrijver heeft volkomen gelijk. Onze uitdrukking had anders moeten zijn. Even verkeerd als het in anderen is, dat ze van de kerk van Dr. Kuyper spreken, even verkeerd is het van ons geweest van de kerk van Ds. Van Lingen te spreken. Dat doen wel Lutherseken; die noemen hun kerk naar Luther. Maar dat mogen geen Gereformeerden doen, die nooit spreken zullen van de kerk van Calvijn.

RED.]

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken

BEROEKEN: Gaastmeester C. A. R. H. Pel, te Schraard. — Kamerik, Joh. S. La. gen. te Oldedroek op de Veluwe. — Velp B. L. van der Valk, te Scheveningen. — Terneuzen, R. W. de Jong Bz, te Holten. — Barendrecht, J. D. van der Munnik, te Zaandam. — Aangekomen: Nieuw- en St. Joonstland, H. Kwant, cand. te Groningen.

BEROEKEN: Hoogwoud (toet) G. A. Lolicma, te Boskoop. — Zuilenheide C. A. Toet, J. G. Gobius du Sart, te Emmes-Holten. — Nieuw-Buinen C. A. B. F. Mossel, cand. — Gouda, J. G. Deur, te Zeiten c. a. — Beekbergen, G. van der Giessen, te Leuzen. — Rhoon, H. J. Noteboom, te Geldermalsen. — Kedingen en Schellinkhout, B. Broers C. J., cand. te Zuidland. — Standdaarbuiten, H. A. Leemans, te Oosterswijk (gem. Kedichem). — Rhoen, J. Hoekstra, te Heteren. — Hithem (ol. Middelhuis), J. Senlijn, te Foudgum c. a. — Goes, H. ten Kate, te Amerongen.

AANGEKOMEN: Langerak ber. de Lek, Ph. F. Faber, cand. te Monnikendam. — Nieuw- en St. Joonstland, H. Kwant, cand. te Groningen. — Leijk en Kabauw, B. Zoete te Augustinusga.

BERDANKT: Hattum, L. Balk, te Rumpst. — Nederlangbroek, J. J. C. van Toorenbergen te Genemuiden. — Overzande c. a., A. Timmermans, te Terneuzen. — Oud-Vosmeer, H. Kwant, cand. te Groningen. — Rozendaal en Nispen, E. C. Jungius C. G., te Leeuwarden. — Schierpenzeel en Beekbergen, G. Vellenga, te Kootwijk. — Schore c. a., P. J. van der Meulen, te Baarland. — Aversath (bij Tiel), B. Broers, cand. te Zuidland. — Eerbeek, (toet) W. Voors, te Kninre. — Aagtekerke, J. van den Bergen, te Varsveld c. a. — Elburg, F. F. J. van der Plasse, te Gouda. — Wijk aan Zee c. a., J. W. Swaan, te Wichmond. — Geervliet, Ph. F. Faber, cand. te Monnikendam. — Odijk, J. W. F. Roth, te Besoijen. — Vinkhuizen, A. Renier, te IJelmuiden c. a. (cl. Kampen). — Rotterdam, J. H. Gunning Jr., te Utrecht. — Rotterdam, D. J. Karres, te 's-Gravenhage. — Hoog-Blokkland, J. J. van Ingen, cand. te Utrecht. — Velzen, A. J. Ruys, te Oegstgeest.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het 4de kwartaal, geëindigd 31 Dec. 1896, ten bedrage van f. 1.20, per postwissel over te maken aan de Administratie.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

J. A. WORMSER.

Directeur-uitgever.

Amsterdam, Jan. 1897.

Advertentien.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Pohlschröder's
Staalpantser Brandkasten,
aan ALLE zijden (ook ACHTER) veilig voor INBRAAK, welke veiligheid wederom gebleken is bij de bekende inbraak in het Braziliaansche Consulaat alhier.
CATALOGUS op aanvraag verkrijgbaar.
MEYJES & HÖWELER,
Amsterdam. - Damrak 19.
Op het nummer letten s. v. pl.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,

DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS. Wisselen Gouden, Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden te DEPOSITO 1/2 pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duitend Galden worden op vertoon terugbetaald.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Erfenissen:
Door de heeren Veenhuysen en Schouten, van wijlen mej. M. G. Beems f. 396.33/2.

Aan Contributies:

Door den heer A. S. J. Dekker, te Goes f. 66; door Ds. H. J. Allaart te Harlingen f. 136.50; door den heer G. J. van Goor, te Kampen f. 127; door den heer L. A. Kemp, te Herwijnen f. 68.50; door Ds. A. Schouten Wz., te Willemstad f. 84.25; door den heer M. J. van Wijk, te Ede f. 98.50; door den heer J. van Ginkel te Nijmegen f. 39.50; door den heer A. C. Brouwer te Dokkum f. 105.60; door den heer R. D. Hoornstra, te Makkum f. 121.50; door den heer P. Poima, te Buitenpost f. 145.25; door den heer R. Steltman, te Leek f. 37; door den heer S. de Jong Ez., te Enkhuisen f. 37.50; uit Andijk f. 2, samen f. 55; door den heer P. Ruyke te Waddinxveen f. 24; door den heer J. de Haan te Zevenbergen f. 30.50; door den heer C. Karzen te Naarden f. 62; door den heer E. Noteboom te Schoonhoven: uit Bergambacht f. 19.50; uit Grootammers f. 2.50; uit Polshoek f. 14.50; uit Schoonhoven f. 54.50; uit Vlist f. 6; uit Wilinge Langerak f. 26.50; uit Zevender f. 10.50; samen f. 134; door den heer K. Dingemans A. te Grijspeker f. 35.50; door den heer G. J. M. Oudenampsen St. te Zutphen f. 142; door den heer T. van den Brink te Renkum f. 31.50; door den heer Abr. Maas te Vrouwepolder f. 9; door den heer Jb. Vinhuizen te Middelsteed f. 27.50; door den heer Jan van Zanten te Zeist f. 144; door den heer J. H. Slothouwer te Zeiten f. 56.75; door Ds. F. W. J. Wolf te Lopik f. 37.50; door den heer J. Wolfswinkel te Schiedam, te storting f. 175; door den heer H. J. Vosselman te Schierpenzeel f. 34; door den heer H. Peters te 't Hertogenbosch f. 22; door Ds. P. A. Veenhuizen te Workum f. 2.50; door Ds. A. van Dijken te Aalten f. 2; door den heer G. ter Meulen te Gerssel f. 19.

Aan Collecties: (voor de Theologische faculteit). Van de Geref. kerk te Harlingen f. 45.01/2; van idem te 's-Gravenhage f. 14.12; van idem te Winschoten f. 19.15/2; van idem te Veendam f. 14.33; van idem te Velp B. f. 12.50; van idem te Dedemsvaart f. 15.00; van idem te Beerta f. 4.40; van idem te Bellingwolde f. 2.34; van idem te Oostwold f. 8.40/2; van idem te Menden f. 5.30; van idem te Midwolve f. 7.50; van idem te O. Pekela f. 14.18; van idem te Pijlsart f. 17.87; van idem te Willemstad f. 10.02/2; van idem te Appingedam f. 15.77; van idem te Bierum f. 16.35; van idem te Deltzijl f. 19.05/2; van idem te Garrelsweer f. 10.50/2; van idem te Loppersum f. 6.37; van idem te Heteren (halve collecte) f. 10.05/2; van idem te Heteren (halve collecte) f. 2; van idem te Zeiten f. 6.15; van idem te Ten Post f. 14; van idem te Sildeburen f. 4.65; van idem te Sudum f. 7.50; van idem te Spijk

Voor den meestbiedende te Koop:

Jaargangen 1882 tot 1884 en 1886 tot 1893 van DE HERAUT. Hoogst enkele nummers ontbreken. Bovendien vele nummers uit de jaargangen 1879 tot 1881.

Franco te bevragen, onder lett. B. K., aan het Bureau van dit blad.

Bij GEERs. HUGÉ, te Rotterdam, zal, bij gezamenlijke deelneming verschijnen:

DE BRIEF

van den H. Apostel Paulus aan die van Ephesus verklaard en toegelast,

DOOR

PETRUS DINANT,
in zijn eerv. leven getr. Bed. des Goddel. Woords te Rotterdam.

Compleet in 3 deelen f. 12.50.
Prospectus en proefblad op aanvraag te bekomen.

De uitgever garandeert de teekenaars, dat dit werk door hen binnen de eerstvolgende 10 jaren niet in prijs zal verminderd worden.

DE KINDERDOOP,

beschouwd met betrekking tot het bijzondere, kerkelijke en maatschappelijke leven,

DOOR

J. A. WORMSER.
Derde Druk.

MEET EENE INLEIDING VAN

Mr. GROEN VAN PRINSTERER

en een kort woord vooraf van den zoon des schrijvers.

Prijs f. 0.90.

De Uitgever:

N. V. Boekhandel,

voorheen HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.

Dit blad is
Bijdragen
dit blad bet
aan den Uit
insendinge
kunnen voor

Van

Moet het
overgegeven
als straf voor
ken heeft, zo
gestraffe vol
meene gratis
onder de Chi
in onze Indle
kers, werkt
Betschoenen
gratis meer
vuur ophoud
het door tot
is het dus on
natie. Perkt
niet meer in
zich grijpen
leven te ver
dit dan ook
van negerstat
tigte onder el
slotte geheel
aardbodem v
bijna geheel
verdwenen, e
koperkleuring
te bestaan. E
bleven stamm
groepeerings
der historie
weinge, die
ondergegaan
Schriftuurlijk
te zeggen, v
Amalek en v
lijk zien we d
gehele stamm
dwijnen kunn
gemeord, en
ingelijkt, dat
bestaan noch
eigenaardig k
natie meer
men dus zeg
verval voert,
heele sociale
waar God ten
geeft, zulk e
Hieruit vol
dat »de geme
ten slotte geh
afgedoerd ver
vallen en soc
De vierklich
eeuwen, schij
Japan vertoon
het tegendeel
Saracenen oo
Griekenland e
bestaande inst
zijn deze str
selt er nog
met het voor
zelfs zijn na
der stam, tot
miljoenen n
oude tradities
ontkeerd, dat
dween, toch
meeste volke
ook in ander
onderling ver
leven hebben
king der an
gedoopt wer
het nu vast
der gemeene
de volstrekte
schelijk gesla
blijkt reeds i
volkeren in h
ben overgege
veer zwakker
zeer wezenlij
gratie» voor
Ook bij de
verst afgedo
kanbale, en
heele ontstie
ken. Wat ze
wilderling en
altóos in sta
inwonende k
nade Gods.

Toen Jan
zijne apostele
wijst al volk
des Vaders
Geestes», rum